Arkiv och föremål från Gripsholms och Kummelnäs kemiska fabriker.

Förvärven till ett tekniskt museum liksom till andra museer bestå antingen i enstaka föremål eller samlingar av sådana. I det senare fallet kan det röra sig om ett större eller mindre antal av samma slags föremål av varierande ålder eller något varierande utförande eller av föremål som till sin funktion intimt höra samman och som därför, när det gäller ett tekniskt museum, kunna vara ägnade att mer eller mindre fullständigt belysa t. ex. ett produktionsförlopp. Beklagligtvis äro de uppgifter som kunna lämnas av givaren eller andra oftast mycket ofullständiga både när det gäller åldersuppgifter och användningssätt. Det är därför alltid tacknämligt, när förvärv av föremål åtföljas av ritningar, kataloger, brev eller andra handlingar som kunna bestyrka föremålens identitet, klarlägga dessas ålder och proveniens.

Det mest välkomna förvärvet man kan tänka sig i detta avseende har erhållits till Tekniska Museet under år 1950 och finns i denna årsbok omnämnt i berättelsen över museets verksamhet. Den samling av föremål och arkivalier från Gripsholms och Kummelnäs kemiska fabriker, som överlämnats av Professor och Fru Helmer Smith, Kummelnäs, är ur många synpunkter märklig. Föremål av det slag som de bevarade resterna av de tekniska inventarierna från fabriken på Gripsholm, den första större kemiska fabriken i vårt land, voro förut icke representerade i museets samlingar, och frågan är om liknande föremål finns i något annat tekniskt museum. När föremålen erhöllos, var i många fall deras användningssätt obekant. Åldern var även svår att bestämma. Bakåt i tiden kunde sättas årtalet 1802, det år då fabriken vid Gripsholm för tillverkning av svavelsyra, ättika, såpa m. m. kom igång. Under fabrikens verksamhet fram till 1825 och därefter under tillverkningens fortsättning på Kummelnäs (på Värmdö) till 1851 upptogos nya tillverkningar t.ex. av färgämnen och tvål. Föremål från dessa tillverkningar finnas också bland de erhållna föremålen. Tack vare att den stora gåvan även omfattade bevarade arkivalier, handlingar av olika slag, brev m. m. samt räkenskapsböcker från år 1812 till och med år 1851 har det varit möjligt att identifiera praktiskt taget alla föremål, få fram var de äro tillverkade, vilket ändamål de tjänat vid fabrikerna, hur mycket de kostat i inköp och vilken dag räkningen betalts. Det har således varit möjligt att med allra största säkerhet kunna fastställa dessa föremåls ålder, funktion och proveniens.

På grundval av de bevarade arkivalierna samt brev och handlingar i offentliga arkiv har Professor Gösta Bodman, Tekniska Museet, utarbetat en historik över fabrikerna, som väntas komma att bli tryckt i form av en särskild publikation. Jag avstår därför ifrån att här närmare gå in på de många intressanta föremålen. Vad jag här velat understryka är betydelsen av kombinationen av föremål och arkivalier.

Torsten Althin.